

ენობრივი განვითარების
დინამიკის შესახებ გომბორელ ლაიჯთა
მეტყველებაში: ლექსიკის საკითხები
THE DYNAMICS OF LINGUISTIC DEVELOPMENT OF
THE SPEECH OF GOMBORIAN LAYIJIS: LEXICAL ISSUES

მანანა კვაჭაძე
Manana Kvachadze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, გომბორი, ლაიჯები, თათები
Keywords: Georgia, Gombori, Layiji, Tati

საქართველო მრავალეროვანი ქვეყანაა. საინტერესო ლინგვოკულტურული სიტუაციის თვალსაზრისით, ყურადღებას იქცევს საგარეჯოს მუნიციპალიტეტის სოფელი გომბორი.

გომბორი ეთნიკურად და ენობრივად შერეული სოფელია, ჯერ კიდევ მეფის რუსეთის დროიდან მოყოლებული, აქ გარდა ქართველებისა, ცხოვრობდა პოლონური წარმომავლობის რუსულენოვანი მოსახლეობა (ძირითადად, რუსეთის იმპერიული არმიიდან დემობილიზებული ჯარისკაცები). ეს ფაქტი, გარკვეულწილად განაპირობებდა სოფლის ენობრივ ცხოვრებას – გომბორში ქართულ ენასთან ერთად ფუნქციონირებდა რუსული ენაც.

გასული საუკუნის პირველი ათეული წლებიდან ამ მიდამოებში ჩამოსახლება იწყეს ამიერკავკასიისა და ირანის მეზობელი ოლქებიდან საშოვარზე წამოსულმა სხვადასხვა მუსლიმურმა ეთნიკურმა ჯგუფებმა; მათ შორის იყვნენ აზერბაიჯანის დაბა ლაჰიჯიდან ლტოლვილი – ირანული მოდგმის, რამდენადმე გათურქებული და ორენოვანი (თათურ – აზერბაიჯანული) ეთნოგრაფიული ჯგუფი და ირანის აზერბაიჯანიდან ლტოლვილი, თურქული მოდგმის, აგრეთვე ორენოვანი (აზერბაიჯანულ – სპარსული) ეთნოგრაფიული ჯგუფი. დაბა ლაჰიჯიდან ლტოლვილები საკუთარ თავს „ლაიჯებს“ უწოდებენ, ხოლო თავიანთ სამეტყველო ენას – „ლაიჯურს“. ეს მეტყველება თათური ენის მუსლიმური დიალექტის კილოკავს წარმოადგენს.

ლაჰიჯიდან ლტოლვილთათვის გომბორში ოთხენოვანი სიტუაცია შეიქმნა. პრაქტიკულად, ყველა გომბორელი ლაიჯი ფლობს ე.წ. „ორ მშობლიურ ენას“ – ლაიჯურს (თათურს) და აზერბაიჯანულს; ყველა გომბორელი ლაიჯი ფლობს ქართულ და რუსულ ენებს...

გომბორელ ლაიჯთა ლექსიკის ძირითად ბირთვს წარმოადგენს საერთოირანული წარმოშობის სიტყვები, აქვეა ასახული ყველა ის ნასესხობა, რაც თათური ენისათვის არის დამახასიათებელი. იგი ინარჩუნებს ადრე შეძენილ ნასესხობებს, რომელთა მნიშვნელოვან ფენას წარმოადგენს თათურ ლექსიკაში დამკვიდრებული აზერბაიჯანული სიტყვები; მეტ-ნაკლებად შემონახულია არაბული ნასესხობანი – მუსლიმურ კულტურასთან დაკავშირებული ლექსიკური ერთეულები. ლექსიკის გაფართო-

ება ხდება საზოგადოებრივ-პოლიტიკური, ტექნიკური, საყოფაცხოვრებო ტერმინებითაც ინტერნაციონალური, ქართული და რუსული ნასესხობების ხარჯზე.

თათური ენის სხვა კილოკავებისაგან განსხვავებით, გომბორელ ლაიჭთა ლექსიკაში გამოიყოფა ქართულ ნასესხობათა პლასტი, ეს არის საყოფაცხოვრებო ხასიათის ლექსიკა, აგრეთვე საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და ადმინისტრაციული ლექსიკა, სასკოლო-საგანმანათლებლო ლექსიკა და სხვა; ე.წ. „ეგზოტიზმები“, ეთნონიმები, ტოპონიმები, ტანისამოსისა და კერძების აღმნიშვნელი სახელწოდებანი და ა.შ. ერთი სიტყვით, ქართველი ხალხის კულტურასთან, მეურნეობასთან და ცხოვრების წესთან დაკავშირებული ლექსიკური ერთეულები.

1980-იანი წლებიდან ვიკვლევთ გომბორელ ლაიჭთა ყოფისა და მეტყველების საკითხებს. მოპოვებული მასალა საინტერესო სურათს გვიხატავს როგორც მიგრაციული პროცესებისა და დემოგრაფიული მდგომარეობის, ისე ენობრივი ორიენტაციისა და საკუთრივ ენობრივი განვითარების თვალსაზრისით.

ლიტერატურა:

- კვაჭაძე, მ. (1988). ცნობები გომბორელი ირანულენოვანი ეთნოგრაფიული ჯგუფის შესახებ. მასალები გომბორელ ლაიჭთა მეტყველების შესწავლისათვის (შესავალი, ტექსტები, ლექსიკონი). 3-27, თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
- მისივე. (1998). ექსტრალინგვისტურ ფაქტორთა მნიშვნელობის შესახებ ენობრივი კონტაქტების დროს (გომბორელ ლაიჭთა მეტყველების მასალაზე). თსუ შრომები, ტ. 327, სერია „აღმოსავლეთმცოდნეობა“, 37-46. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
- მისივე. (2001). Language contacts (on the material of Tati-speaking ethnic group living in Georgia). Areas of Iranian-Semitic-Turkic Convergence. Linguistic contact in Western and Central Asia in past and present (Abstracts). Uppsala University.
- მისივე. (2012). Towards the Ethno-linguistic Situation of Gombori Village in Georgia. „Oriental Studies“ N1. 55-63. Tbilisi. ISBN 2298-0377
- მისივე. (2018). გომბორელ ლაიჭთა მეტყველება. ლექსიკონი გამოკვლევითურთ. Speech of The Gomborian Layijis. Dictionary and Research. KEW-Kolegium Europy Wschodniej. Poland. Wojnowice.

Georgia is a multinational country. A very interesting linguo-cultural picture can be observed in the village of Gombori in Eastern Georgia on the example of its multiethnic population.

Beginning from the times of the Tsarist Russia, the Russian-speaking population of Polish origin have inhabited this village (mainly these were soldiers demobilized from the Russian imperial army) alongside Georgians. This fact to a certain extent determined the linguistic situation of the village- both Georgian and Russian languages were spoken in Gombori.

In the first decades of the 20th century different Muslim ethnic groups from the neighboring regions of Iran and South Caucasus started to inhabit the territory with the purpose of earnings. Among those were: an ethnographic group of Iranian origin, refugees from the village of Lahij in Azerbaijan (to a certain extent Turkish-turned and bilingual (Tati-Azerbaijani) and Turkish ethnographic group, refugees from Iranian Azerbaijan, also bilingual (Azerbaijani-Persian). However, an Iranian group can be distinguished, which informally call themselves „Layiji” and call their native language also „Layiji”. It is a patois of Muslim dialect of Tat language.

For Layijis a quadrilingual situation has developed. Practically every Gomborian Layiji speaks so-called „Two Native Languages“ – Layiji (Tati) and Azerbaijani. Every Gomborian Layiji speaks Georgian and Russian.

The bulk of Gomborian Layiji’s vocabulary consists of words of Iranian origin i.e. words, which belong to the vocabulary of the Tat language. Alongside these, it has retained earlier borrowings. Azerbaijani words, which have become a part of Tati vocabulary, are major loan-words too.

Gomborian Layiji’s speech has retained Arabic words borrowed by the Tat language. These are chiefly abstract nouns, religious terms and generally, words connected with Muslim culture.

In Tat language is a tendency to enrich the vocabulary by Russian and international socio-political, technical and cultural terms. In the speech of Gomborian Layijis words are borrowed from Georgian as well. This is proven by the Georgian pronunciation of a number of international words.

Unlike all dialects of Tati, the speech of Gomborian Layijis is distinguished by a layer of Georgian loan-words. These are everyday vocabulary, socio-political and administrative words, the so-called “exotisms”- ethnonyms, toponyms, names of clothes and meals, etc. Generally, these are lexical units denoting the phenomena of Georgian culture, agriculture and industry and customs.

We have been researching the culture and speech of Gomborian Layijis since 1980s. The material draws a very interesting picture of the migration processes and demographic situation, linguistic orientation and pure linguistic trends.

References:

- Kvachadze, M. (1988). Tsnobebi Gomboreli iranul-enovani etnograpiuli jgupis shesakheb. Masalebi Gomborel Laijta metyvelebis shestsavlisatvis (Information about Iranian-speaking ethnographic group living in the village of Gombori in Georgia. – Materials for research into the Gomborian Layiji’s speech. Introduction, texts dictionary). 3-27. Tbilisi: Tbilisi state University Press.
- Ibid. (1998). Extra-lingvistur pactorta mnishvnelobis shesakheb enobrivi kontaktebis dros (The Importance of Extralinguistic Factors in Language Contacts). “Proceedings of Tbilisi University, 327, Oriental studies, 37-46. Tbilisi: Tbilisi University Press.
- Ibid. (2001). Language contacts (On the material of Tati-speaking ethnic group living in Georgia). Areas of Iranian-Semitic-Turkic Convergence. Linguistic contact in Western and Central Asia in past and present (Abstracts). Uppsala University.
- ibid. (2012). Towards the Ethno-linguistic Situation of Gombori Village in Georgia. „Oriental Studies “N1. 55-63. Tbilisi. ISBN 2298-0377
- Ibid. (2018). Speech of The Gomborian Layijis. Dictionary and Research. KEW-Kolegium Europy Wschodniej. Poland. Wojnowice.

აძიკვის (გოხნარის) ნმდა გიორგის ეკლესია
და სამაროვანი
(უახლოესი არქეოლოგიური აღმოჩენები)
ST. GEORGE'S CHURCH AND CEMETERY IN ADZIKVI
(GOKHNARI) (NEAREST ARCHAEOLOGICAL DISCOVERIES)

ზვიად კვიციანი
Zviad Kvitsiani

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: გოხნარი, ნმ.გიორგი, დიდგორი
Keywords: Gokhnari, St. George, Didgori